

Oddać część siebie – altruizm w dawstwie i transplantologii

SCENARIUSZ DO ZAJĘĆ EDUKACYJNYCH OBSZAR: WARTOŚCI I POSTAWY

Scenariusz zajęć został opracowany do wykorzystania na przedmiocie **Edukacja zdrowotna**. Nauczyciel może elastycznie dostosować zaproponowane treści do specyfiki grupy, z którą pracuje. Scenariusz opiera się na sytuacjach codziennych i realnych wyborach, co sprzyja budowaniu samodzielności oraz odpowiedzialności za własne zdrowie. Nauczyciel decyduje, w jaki sposób wykorzysta ten materiał, uwzględniając potrzeby i możliwości swoich uczniów.

Treści programowe

Treści zawarte w scenariuszu odnoszą się do podstawy programowej z zakresu przedmiotu Edukacja zdrowotna, **Dział 1. Wartości i postawy, punkt 3.** *[uczeń] wie, na czym polega postawa altruizmu w odniesieniu do zdrowia innych osób, w szczególności rozumie znaczenie i wartość transplantologii komórek, tkanek i narządów zarówno za życia, jak i po śmierci oraz znaczenie i wartość dawstwa szpiku oraz krwiodawstwa.* Koncentrują się na pytaniu przewodnim: „Jak kształtować postawę wolną od uprzedzeń w relacjach międzyludzkich oraz promować kulturę wolontariatu?”.

Scenariusz jest przeznaczony do wykorzystania w szkole ponadpodstawowej.

Pojęcia kluczowe: altruizm, dawstwo/donacja, transplantologia, odpowiedzialność społeczna, odwaga, empatia

Cel główny

Uświadomienie uczniom znaczenia postawy altruizmu w odniesieniu do zdrowia i życia innych osób oraz kształtowanie odpowiedzialnych i prospołecznych postaw.

Cele operacyjne

Wiedza i umiejętności

Uczeń:

- definiuje pojęcia: altruizm, dawstwo/donacja, transplantologia, odpowiedzialność społeczna, odwaga cywilna;
- wie, jakie są podstawowe rodzaje dawstwa: dawstwo krwi (procedura, zasady, bezpieczeństwo); dawstwo szpiku kostnego (metody pobrania, rejestracja w bazie dawców); dawstwo narządów (za życia i po śmierci, przepisy prawne w Polsce);
- rozumie znaczenie dawstwa dla ratowania życia i zdrowia innych;
- analizuje sytuacje etyczne związane z dawstwem;
- potrafi przyjmować różne perspektywy (dawca, biorca, społeczeństwo);
- formułuje refleksję osobistą dotyczącą wartości pomagania innym;
- odróżnia rzetelne informacje od mitów i obiegowych opinii na temat dawstwa.

Postawy

Uczeń:

- prezentuje postawę pełną empatii wobec osób chorych lub oczekujących na pomoc;
- prezentuje gotowość do świadomego podejmowania decyzji w kwestiach etycznych i społecznych;
- szanuje odmienne poglądy i wybory innych osób;
- wykazuje poczucie odpowiedzialności społecznej;
- wykazuje chęć na angażowanie się w akcje prospołeczne i prozdrowotne.

Formy pracy

- praca indywidualna;
- praca grupowa;
- praca zbiorowa (na forum klasy).

Metody pracy

- podające – prezentacja;
- poszukujące: problemowe – rozmowa kierowana, dyskusja, studium przypadku (jako pierwszy etap gry decyzyjnej);
- burza mózgów, quiz „Fakty czy mity?”, ćwiczenia refleksyjne, gra decyzyjna „Odwaga czy odpowiedzialność”.

Pomoce dydaktyczne

- prezentacja „Oddać cząstkę siebie”;
- tablica lub flipchart;
- kamyki, guziki, puzzle (do wyboru; po jednym dla każdego ucznia);
- zielone i czerwone kartki do głosowania;
- kartki A3, markery (czerwony, zielony, niebieski);
- karta pracy;
- zielone i żółte karteczki (każdego koloru powinno być tyle, ilu jest uczniów w klasie).

Wskazówka: Można wystąpić do lokalnej stacji krwiodawstwa lub Fundacji DKMS z prośbą o pakiet materiałów promocyjnych, takich jak naklejki, przypinki, długopisy czy inne, i na zakończenie lekcji rozdać uczniom jako wzmocnienie.

Ewaluacja osiągnięć

- analiza aktywności uczniów podczas dyskusji, gry decyzyjnej i pracy w grupach;
- anonimowa „ankieta” końcowa (zielona i żółta kartka) jako forma samooceny gotowości lub potrzeby dalszej wiedzy;
- analiza karty pracy.

OPIS PRZEBIEGU ZAJĘĆ

1 Wprowadzenie

Nauczyciel zapisuje na tablicy temat lekcji i odczytuje go na głos: **Oddać część siebie – altruizm w dawstwie i transplantologii.**

Następnie rozdaje uczniom po jednym drobnym elemencie (np. kamyk, guzik, mały puzzel). Uczniowie siadają w kręgu. Po kolei każdy z nich kończy zdanie: „To, co mogę dać od siebie innym, to...”. Wypowiadając swoją myśl, uczniowie odkładają swój element na ławkę ustawioną na środku kręgu. Zadaniem grupy jest ułożyć z tych elementów prosty wzór lub układankę – tak, aby wszystkie drobne części tworzyły wspólną całość.

Na zakończenie nauczyciel inicjuje krótką dyskusję. Pyta:

- Jak każdy z nas może dołożyć swoją „część” do wspólnego działania?
- Czy oddanie części siebie innym zawsze musi mieć dosłowne znaczenie?

2 Liczby, które mówią same za siebie

Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej pierwszy slajd prezentacji dołączonej do scenariusza. Prosi jednego z uczniów, aby odczytał tekst na głos (statystyki wg www.krwiodawstwo.org):

- 1123 – tylu pacjentów w Polsce czeka dziś na przeszczep nerki.
- 1 – jeden dawca krwi może uratować życie aż 3 osobom.
- Co 1 minutę potrzebny jest litr krwi – to 2 dawców!
- Każdego dnia potrzebnych jest ponad 1000 litrów krwi – to aż 2000 dawców!
- W Polsce co 40 minut, a na świecie co 27 sekund ktoś słyszy diagnozę – nowotwór krwi.

Następnie nauczyciel rozpoczyna rozmowę kierowaną pytaniami. Uczniowie dzielą się swoimi odczuciami i refleksjami:

- Która z tych liczb robi na Was największe wrażenie? Dlaczego?
- Co czujecie, kiedy słyszycie te statystyki?
- Jak myślicie, dlaczego właśnie liczby są tak często używane w kampaniach społecznych?
- Gdybyście mieli wybrać jedną z tych informacji jako hasło na plakat, która według Was najbardziej przemówiłaby do innych?

3 Omówienie podstawowych pojęć i zagadnień związanych z transplantologią, krwiodawstwem i dawstwem szpiku

Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej następne slajdy prezentacji (od 2 do 5). Prosi kolejnych uczniów o odczytanie na głos przygotowanych przez nauczyciela informacji. W trakcie prezentacji wskazuje uczniom dodatkowe źródła wiedzy (strony internetowe, materiały Fundacji DKMS, Polskiego Czerwonego Krzyża – PCK, Poltransplant). Następnie zaprasza uczniów do podzielenia się swoimi refleksjami.

Propozycje pytań:

- Jakie emocje wzbudziły w Was te informacje?
- Czy coś szczególnie Was zaskoczyło?
- Jakie wyzwania etyczne mogą się wiązać z transplantologią?
- Jak myślicie, dlaczego mimo prostoty procedury wciąż brakuje dawców krwi?
- Co mogłoby zachęcić młodych ludzi do zostania honorowym dawcą przeszczepu?
- Czy ktoś z Waszej rodziny lub znajomych oddaje regularnie krew? Jak o tym mówi?
- Które pomysły na akcje promujące krwiodawstwo można by zorganizować w naszej szkole?
- Czy rywalizacja szkół i uczelni to dobry sposób na promowanie tej idei? Dlaczego tak, dlaczego nie?

4

Miniquiz – „Fakty czy mity?”

Nauczyciel czyta stwierdzenia, a uczniowie głosują przez podniesienie kartki zielonej (fakt) lub czerwonej (mit):

Stwierdzenie	Fakt czy mit?	Uzasadnienie
„Szpik pobiera się z kręgosłupa”.	Mit	Pobranie szpiku nie ma nic wspólnego z kręgosłupem. W około 10% przypadków szpik pobiera się z talerza kości biodrowej. Pozostałe 90% to metoda przypominająca oddawanie krwi.
„Szpiku może mi zabraknąć”.	Mit	Organizm dawcy odbudowuje szpik i krwiotwórcze komórki macierzyste w ciągu około dwóch tygodni po pobraniu.

Stwierdzenie	Fakt czy mit?	Uzasadnienie
„Oddawanie krwi nie powoduje ani spadku, ani wzrostu masy ciała”.	Fakt	Nawet w przypadku dawców regularnych i wielokrotnych oddawanie krwi nie ma żadnego wpływu na masę ciała.
„Każdy może zostać dawcą narządów po śmierci, chyba że za życia wyraził sprzeciw”.	Fakt	Jeśli nie chcesz, by Twoje narządy były przeszczepiane innym po śmierci, masz prawo do sprzeciwu; wystarczy, że zrobisz jedną z tych trzech rzeczy: <ul style="list-style-type: none"> • zgłosisz sprzeciw w Centralnym Rejestrze Sprzeciwów; • nosisz przy sobie własnoręcznie podpisane oświadczenie; • oświadczysz swoją wolę ustnie w obecności dwóch świadków; świadkowie muszą potwierdzić Twoją deklarację pisemnie.
„Krew, jej składniki i produkty krwiopodobne można uzyskać sztucznie”.	Mit	Ponad połowa Polaków uważa, że krew można wyprodukować w laboratorium. Jest to jeden z najczęściej powielanych stereotypów na temat krwiodawstwa. W rzeczywistości jedynym źródłem krwi jest drugi człowiek.
„Oddając krew można się zarazić”.	Mit	Jest to całkowicie niemożliwe. Do pobierania krwi i próbek do badań stosuje się wyłącznie sprzęt jednorazowego użytku.
„Od jednego dawcy można przekazać kilka narządów”.	Fakt	Jedna osoba może być dawcą serca, płuc, wątroby, nerek, trzustki, jelita cienkiego.

5 Gra decyzyjna – „Odwaga czy odpowiedzialność?”

Nauczyciel proponuje grę decyzyjną. Wspólnie z uczniami przygotowuje salę do gry. W klasie wydzielone zostają trzy strefy oznaczone planszami: „Odwaga” – hasło w kolorze czerwonym, „Odpowiedzialność społeczna” – hasło w kolorze zielonym, „Obie” – hasło w kolorze niebieskim (opcjonalnie, dla osób, które widzą połączenie obu motywów).

Krok 1. Start

Nauczyciel mówi:

„Dzisiaj spróbujemy wyobrazić sobie, co czują osoby, które podjęły decyzję o dawstwie, by ratować zdrowie i życie innych. Zastanowimy się, czy kierowała nimi odwaga, odpowiedzialność, czy jedno i drugie. Pamiętajcie – nie ma tu dobrych ani złych odpowiedzi. Najważniejsze jest Wasze uzasadnienie”.

Krok 2. Pomyśl i wybierz

Nauczyciel odczytuje kolejno sześć krótkich historii (można je pokazać na slajdach lub wydrukować). Po każdej historii uczniowie: przechodzą do wybranej strefy (Odwaga, Odpowiedzialność społeczna, Obie).

Przykładowe historie:

- Michał, 18 lat – zapisał się do bazy dawców szpiku prowadzonej przez Fundację DKMS, po tym jak jego kolega zachorował na białaczkę. Kilka miesięcy później otrzymał telefon z informacją, że może zostać dawcą i uratować życie zupełnie obcej osobie.
- Anna, 45 lat – od 20 lat honorowo oddaje krew cztery razy w roku. Mówi, że to jej „obowiązek jako zdrowego człowieka”.
- Rodzina Kowalskich – po nagłej śmierci syna zgodziła się na pobranie jego narządów, ratując życie pięciu osobom.
- Ola, 18 lat – panicznie boi się igieł, ale przełamała się, by oddać krew po wypadku w jej miejscowości.

- Piotr, 52 lata – kiedyś nie interesował się dawstwem, ale po wypadku sam potrzebował transfuzji. Od tego czasu jest stałym dawcą i ambasadorem kampanii.

W każdej strefie uczniowie rozmawiają w parach lub małych grupach: „Dlaczego wybrałem tę strefę? Jakie wartości widzę w tej decyzji?”. Wybrane osoby dzielą się przemyśleniami na forum. Nauczyciel zapisuje kluczowe argumenty na tablicy.

03 ➔

Krok 3 – Podsumowanie i refleksje

Nauczyciel zadaje uczniom pytania i prosi o podzielenie się refleksjami:

- Czy w dawstwie odwaga bez odpowiedzialności ma sens?
- Czy odpowiedzialność byłaby możliwa bez odwagi?
- Jaką rolę w dawstwie odgrywa altruizm – czyli bezinteresowna troska o innych?

Uczniowie dzielą się swoimi spostrzeżeniami, a nauczyciel podkreśla, że altruizm łączy w sobie zarówno odwagę, jak i poczucie odpowiedzialności.

Wniosek (zapisany na tablicy): „W dawstwie działamy z odwagi, poczucia odpowiedzialności i altruizmu. Te wartości wzajemnie się uzupełniają i razem stają się początkiem dobra.”

6

Ćwiczenie refleksyjne – „Co bym zrobił(a), gdyby...”

Uczestnicy otrzymują kartę pracy z hipotetycznymi scenariuszami:

- „Twój przyjaciel potrzebuje pilnie krwi, ale boisz się igieł”.
- „Możesz zostać dawcą szpiku dla obcej osoby – masz mało czasu na decyzję”.
- „Twoja rodzina jest proszona o zgodę na pobranie narządów po śmierci bliskiego”.

Każdy indywidualnie zapisuje swoje przemyślenia i decyzję.

Na koniec uczniowie mogą dobrowolnie podzielić się na forum efektami pracy – bez oceny, z akcentem na rozumienie różnych perspektyw.

7 Podsumowanie i ewaluacja – „Moje zdanie na dziś”

Uczestnicy otrzymują dwie kartki: zieloną („Jestem gotów/gotowa zostać dawcą”) i żółtą („Potrzebuję więcej wiedzy, nie jestem pewny/pewna”). Wrzucają je do przygotowanego wcześniej pudełka (anonimowo). Nauczyciel wyznacza dwie osoby do policzenia, ile jest kart zielonych, a ile żółtych. Następnie prezentuje ogólny wynik (bez oceniania) i zachęca do dalszej refleksji. Wyniki ankiety mogą stać się punktem wyjścia do kontynuacji tematu na kolejnych zajęciach lub w projekcie szkolnym.

Sposoby dostosowania przebiegu zajęć w zakresie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

- uproszczenie poleceń i stosowanie krótkich komunikatów;
- możliwość pracy z asystentem lub w parach;
- zastosowanie dużych i czytelnych materiałów graficznych.

Komentarz metodyczny dla nauczyciela

Zajęcia umożliwiają młodzieży nie tylko poznanie zasad i procedur związanych z transplantologią czy dawstwem, ale przede wszystkim zrozumienie ich głębszego wymiaru etycznego i społecznego.

Proponowane aktywności – rozmowy kierowane pytaniami, gra decyzyjna, miniquiz – sprzyjają budowaniu refleksji, kształtowaniu własnych postaw i uczeniu się szacunku wobec różnych perspektyw. Materiał można

zrealizować w formie jednej lekcji wprowadzającej lub rozszerzyć o projekt klasowy czy szkolny, np. we współpracy z lokalnymi instytucjami takimi jak PCK, Fundacja DKMS czy regionalne centra krwiodawstwa. Dzięki temu uczniowie zyskują poczucie sprawczości i możliwość zaangażowania się w realne działania prozdrowotne i prospołeczne.

Scenariusz jest uniwersalny – można go dostosować do poziomu dojrzałości grupy, warunków szkoły oraz dostępnych środków dydaktycznych. Szczególnie wartościowe jest połączenie wiedzy merytorycznej z elementami narracji i ćwiczeń refleksyjnych, co ułatwia uczniom przełożenie omawianych treści na własne życie i decyzje. Zajęcia warto przeprowadzić w sali, w której możliwa jest zmiana aranżacji sprzyjająca pracy grupowej.

Bibliografia

- [„Blisko 40 milionów potencjalnych dawców szpiku na świecie i ponad 2 miliony w Polsce”](#), (2022), artykuł na stronie [publicystyka.ngo.pl](#) [online, dostęp dn. 20.08.2025].
- [„Fakty i mity dotyczące krwiodawstwa”](#), (2018), artykuł na stronie [gov.pl](#) [online, dostęp dn. 20.08.2025].
- [„Jak zostać dawcą narządów”](#), (2024), artykuł na stronie [pacjent.gov.pl](#) [online, dostęp dn. 20.08.2025].
- Klimaszewska K., Barańska A., Krajewska-Kułak E. (red.), (2018), „Współczesne wyzwania w ochronie zdrowia”, t. 1, Białystok: Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny w Białymstoku.
- [„Liczba oczekujących na przeszczepienie narządu w 2025 r.”](#), zestawienie na stronie Centrum Organizacyjno-Koordynacyjnego do Spraw Transplantacji Poltransplant – [poltransplant.org.pl](#) [online, dostęp dn. 20.08.2025].
- [„Krew to życie”](#), (b.r.), artykuł na stronie [mazowieckie.pck.pl](#) [online, dostęp dn. 20.08.2025].
- Strona internetowa Fundacji DKMS – [dkms.pl](#) [online, dostęp dn. 20.08.2025].

Co bym zrobił(a), gdyby...”

KARTA PRACY

Instrukcja dla ucznia:

Przeczytaj uważnie poniższe opisy sytuacji. Zastanów się, jakbyś się zachował(a) na miejscu bohatera każdej z nich. Nie ma jednej dobrej odpowiedzi – liczy się Twoja refleksja i uzasadnienie wyboru.

STYTUACJA 1.

Twój przyjaciel potrzebuje pilnie krwi, ale boisz się igieł.

Co bym zrobił(a):

.....

Dlaczego właśnie tak:

.....

STYTUACJA 2.

Możesz zostać dawcą szpiku dla obcej osoby – masz mało czasu na decyzję.

Co bym zrobił(a):

.....

Dlaczego właśnie tak:

.....

STYTUACJA 3.

Twoja rodzina jest proszona o zgodę na pobranie narządów po śmierci bliskiego.

Co bym zrobił(a):

.....

Dlaczego właśnie tak:

.....

REFLEKSJA KOŃCOWA

Jakie emocje pojawiły się u Ciebie podczas rozważania tych sytuacji?

.....

.....

.....

.....